

ДЕРЖАВНИЙ РАЦІОНАЛІЗМ В УПРАВЛІННІ ВУГІЛЬНОЮ ГАЛУЗЗЮ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Гавриленко С.М., к.е.н., доц. ДонНУ,
Мамченко К.Ю., асистент кафедри «Фінанси» ДонДУУ

Постановка проблеми. Вугільна промисловість України є однією із складових її енергетичної безпеки, має глибокі традиції і розвинуту інфраструктуру вуглевидобутку та вуглепереробки. Значні запаси сировини забезпечують тривалу перспективу її роботи. Водночас, протягом останніх трьох десятиліть у галузі виникли та наростали кризові тенденції, які особливо поглибилися в умовах економічної трансформації країни, що зумовило необхідність структурної галузевої реформи.

Розвиток науково-технічного прогресу, розвиток суспільства, урбанізація та глобалізація, підвищення ролі людського фактора у житті суспільства, а також розпочатий перехід до постіндустріального суспільства потребують відступу від утилітарного розуміння та оцінки ефективності державних управлінських рішень щодо вугільної та інших галузей економіки. Еволюція світової економіки й економічних відносин веде до того, що все менша частина минулої та живої праці на кожному конкретному підприємстві відображає суспільні витрати на вироблення продукції на цьому підприємстві. Крім того, із зростанням суспільної значущості гуманітарних та екологічних складових життя людей результати діяльності кожного конкретного підприємства і галузей народного господарства в їх фінансових та інших звітних показниках із часом усе менш точно показують ефективність їх функціонування в національній економіці та реальну суспільну користь таких результатів. Усе це потребує переосмислити колишні уявлення щодо сутності та змісту таких «звичних» категорій, як, наприклад, ефективність, суспільні витрати, цінність, товар для підвищення обґрунтованості управлінських рішень.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблемам методології державного управління приділяють увагу зарубіжні та вітчизняні дослідники, такі як Дж. Гелбрейт, Д.М. Кейнс, М.Г. Чумаченко, В.К. Мамутов, О.І. Амоша, В.М. Василенко, М.Д. Білик та інші. У працях цих дослідників розглянуто широке коло питань ефективності державного управління. Незважаючи на досить глибоке пророблення багатьох завдань державного регулювання галузей економіки, ряд складових обґрунтування та раціоналізації управлінських рішень потребують подальшої формалізації.

Метою статті є з'ясування підходів до формування методології державного раціоналізму в управлінні вугільною галуззю.

Результати дослідження. Вугільна промисловість України розвивається на базі значних запасів енергетичного і коксівного вугілля. Основними споживачами енергетичного вугілля виступають теплові електростанції, коксівного – металургійні підприємства. На вугільному ринку України представлено як вітчизняне, так і імпортоване вугілля.

За травень 2010 року видобуто 6199,5 тис. тонн вугілля, що на 875,9 тис. тонн (на 16,5%) перевищує плановий показник, та на 285,1 тис. тонн (на 4,8%) більше показника травня 2009 року.

Енергетичного вугілля видобуто 4115,7 тис. тонн, що більше запланованого обсягу на 213,2 тис. тонн (на 5,5%). Порівняно з травнем 2009 року видобуток збільшився на 486,7 тис. тонн (на 13,4%).

Коксівного вугілля видобуто 2083,8 тис. тонн, що на 201,6 тис. тонн (на 8,8%) менше показника за аналогічний період 2009 року. Завдання виконано на 146,6%, що понадпланово забезпечило 662,8 тис. тонн вугілля.

За січень-травень 2010 року видобуто 30791,1 тис. тонн вугілля, що на 4676,4 тис. тонн (на 17,9%) перевищує плановий показник і на 727,1 тис. тонн (на 2,4%) – більше показника за аналогічний період 2009 року.

Енергетичного вугілля видобуто 19664,9 тис. тонн. Виконання плану складає 102,9%, перевищення планового показника – 550,0 тис. тонн вугілля. Порівняно з відповідним періодом 2009 року видобуток збільшився на 366,2 тис. тонн (на 1,9%).

Коксівного вугілля видобуто 11126,3 тис. тонн, що більше запланованого обсягу на 4126,4 тис. тонн (на 58,9%). Порівняно з 2009 роком видобуток збільшено на 360,9 тис. тонн (на 3,4%) (табл. 1). За травень 2010 року підприємствами, підпорядкованими Мінвуглепрому, видобуто 3038,1 тис. тонн вугілля, що на 56,2 тис. тонн (на 1,9%) перевищує планове завдання, та на 91,7 тис. тонн (на

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

2,9%) менше показника травня 2009 року.

Енергетичного вугілля видобуто 2377,7 тис. тонн. Виконання плану складає 104,0%, перевищення плану склало 90,5 тис. тонн. Порівняно з відповідним періодом 2009 року видобуток зменшився на 12,9 тис. тонн (на 0,5%).

Коксівного вугілля видобуто 660,4 тис. тонн., що менше запланованого на 34,3 тис. тонн (на 4,9%). Порівняно з травнем 2009 року видобуток зменшився на 78,8 тис. тонн (на 10,7%).

За січень-травень 2010 року видобуто 15467,0 тис. тонн вугілля, що на 595,2 тис. тонн (на 4,0%) перевищує плановий показник. Порівняно з відповідним періодом 2009 року видобуток зменшився на 804,5 тис. тонн (на 4,9%).

Енергетичного вугілля видобуто 11914,0 тис. тонн. Завдання виконано на 104,2%, що понадпланово забезпечило 479,2 тис. тонн вугілля. Порівняно з січнем-травнем 2009 року видобуток зменшився на 373,2 тис. тонн (на 3,0%).

Таблиця 1.

Видобуток вугілля підприємствами України протягом січня-травня 2010 р.

Найменування об'єкту обліку	Факт, тис. тонн	Відхилення (+/-) від			
		плану		січня-травня 2009 р.	
		тис. тонн	%	тис. тонн	%
1. Підприємства України загалом,	30791,1	+4676,4	+17,9	+727,1	+2,4
<i>в т.ч.: енергетичне</i>	19664,8	+550,0	+2,9	+366,2	+1,9
<i> коксівне</i>	11126,3	+4126,4	+58,9	+360,9	+3,4
в т.ч. підприємства Мінвуглепрому,	15467,0	+595,2	+4,0	-804,5	-4,9
<i>в т.ч.: енергетичне</i>	11914,0	+479,2	+4,2	-373,2	-3,0
<i> коксівне</i>	3553,0	+116,0	+3,4	-431,4	-10,8
2. Підприємства Донецької обл.,	13051,4	+1882,2	+16,9	-191,3	-1,4
<i>в т.ч. підпр-ва Мінвуглепрому</i>	6976,1	+268,6	+4,0	-724,9	-9,4
3. Підприємства Луганської обл.,	10012,2	+2654,7	+36,1	+274,9	+2,8
<i>в т.ч. підпр-ва Мінвуглепрому</i>	7174,9	+202,4	+2,9	-66,4	-0,9
4. Підприємства Львівської обл.	1089,7	+132,8	+13,9	+0,3	0
5. Підприємства Волинської обл.	226,3	-8,7	-3,7	-13,5	-5,6
6. Підприємства Дніпропетровської обл.	6411,5	+15,4	+0,2	+656,6	+11,4

Коксівного вугілля видобуто 3553,0 тис. тонн, що більше запланованого обсягу на 116,0 тис. тонн (на 3,4%). Відповідний минулорічний показник зменшено на 431,4 тис. тонн (на 10,8%).

Із загального обсягу вугілля, видобутого підприємствами Мінвуглепрому протягом січня-травня ц.р. (15467,0 тис. тонн), 13071,9 тис. тонн було спрямовано на збагачення, що на 1107,0 тис. тонн (на 7,8%) менше показника аналогічного періоду 2009 року.

Випуск продуктів збагачення вугілля при цьому склав 7899,1 тис. тонн, порівняно з відповідним періодом 2009 р. зменшився на 635,6 тис. тонн (на 7,4%). Обсяг готової вугільної продукції за звітний період становить 10446,1 тис. тонн, що на 211,6 тис. тонн (на 2,0%) менше, ніж у січні-травні 2009 року.

Протягом січня-травня 2010 року підприємствами Мінвуглепрому загалом відвантажено споживачам 10608,1 тис. тонн, що на 155,0 тис. тонн (на 1,4 %) менше аналогічного показника 2009 року.

В тому числі: тепловим електростанціям – 5549,7 тис. тонн (-776,0 тис. тонн до аналогічного показника за 2009 рік); обласним державним адміністраціям – 2,2 тис. тонн (-6,5 тис. тонн); вугільним підприємствам – 344,7 тис. тонн (-49,0 тис. тонн); коксохімічним підприємствам – 1354,2 тис. тонн (-271,7 тис. тонн); на експорт – 746,4 тис. тонн (+371,6 тис. тонн); іншим споживачам – 2610,9 тис. тонн (+576,6 тис. тонн) (рис. 1.).

Вартість товарної вугільної продукції підприємств Мінвуглепрому у травні 2010 р. склала 1144,6 млн. грн., що на 224,8 млн. грн. (на 24,4%) більше аналогічного показника травня 2009 року.

Рис. 1. Структура та обсяги поставок товарної вугільної продукції, виробленої підприємствами Мінвуглепрому, у січні-травні 2010 р.

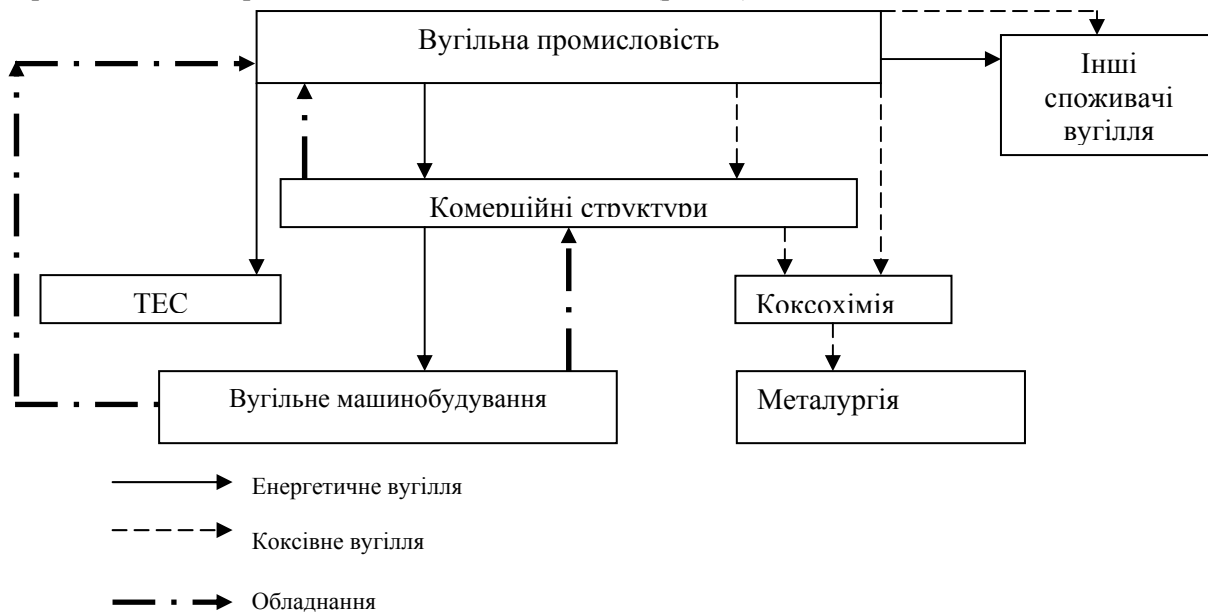
Протягом січня-травня 2010 року державними підприємствами вироблено товарної вугільної продукції на суму 5340,1 млн. грн., порівняно з відповідним періодом 2009 року – на 627,6 млн. грн. (на 13,3%) більше.

У травні 2010 р. ціна 1 тонни товарної вугільної продукції, виробленої державними підприємствами, склала 560 грн. 60 коп. Порівняно з відповідним періодом 2009 року тонна товарної продукції вугільних підприємств подорожчала на 119 грн. 73 копійки.

За січень-травень 2010 р. ціна 1 тонни товарної вугільної продукції, виробленої державними підприємствами, склала 524 грн. 77 коп. Порівняно з січнем-травнем 2009 р. тонна товарної продукції вугільних підприємств подорожчала на 78 грн. 60 копійок.

У травні 2010 р. фактична собівартість 1 тонни товарної вугільної продукції склала 807 грн. 91 коп., що більше плану на 82 копійки. За підсумками січня-травня ц.р. фактична собівартість 1 тонни товарної вугільної продукції (815 грн. 11 коп.) більше планової на 72 грн. 28 копійок [1].

На міжгалузевому ринку працює, зокрема, досить проста схема: вугільна промисловість (вугілля, за зниженою ціною) – металургійна промисловість (експорт металу), електроенергетика – машинобудування (обладнання та устаткування, за завищеною ціною) – вугільна промисловість. Збитки державних підприємств відшкодовуються за рахунок Державного бюджету (а фактично – «податку на корупцію» з громадян України), а якщо ні – накопичення боргів підприємством (будь-яким із цього ланцюга), що часто створюється штучно з метою оголошення його банкрутом і приватизації за борги, або за ліквідаційною ціною (рис. 2.) [2].

Рис. 2. Міжгалузеві товарно-грошові потоки

Вугільна промисловість України офіційно належить до економічних секторів, яким надається державна підтримка. Сюди спрямовується найбільший потік державних централізованих фінансових

ресурсів. Протягом січня-травня 2010 р. Мінвуглепромом з Державного бюджету отримано 2142,3 млн. грн., що на 59,3 млн. грн. менше ніж передбачено (план – 2201,6 млн. грн.), у т.ч.: із загального фонду – 18,7 млн. грн., із спеціального фонду – 2123,6 млн. гривень.

На сьогодні функціонує система державного фінансування вугільної промисловості, яке здійснюється в таких напрямках:

(а) державна підтримка:

дотації на покриття витрат по собівартості,

дотації на капітальне будівництво (на конкурсній основі).

(б) на реструктуризацію галузі (проведення робіт по закриттю шахт).

(в) інші види (гірничорятувальні заходи на вугледобувних підприємствах, часткове покриття витрат на виплату заборгованості шахтарям з регресивних позовів та одноразової допомоги по втраті професійної працездатності, науково-дослідні та проектні роботи тощо).

Можна припустити, що саме можливість отримувати тіньові надприбутки, якою володіють потужні приватні компанії, пов'язані з органами державної влади, є головною причиною неефективності спроб впровадження як у вугільну галузь, так і в міжгалузеві відносини прозорих ринкових механізмів та легальної приватизації.

Ринок збуту вугільної продукції (насамперед коксівного вугілля), і ринок постачання обладнання та матеріалів фактично монополізовані крупними посередницькими структурами – за безпосередньої участі органів державної виконавчої влади. Ці структури, закупаючи продукцію за демпінговими цінами, продавали шахтам обладнання за завищеними цінами. І хоча вони й здійснювали обмежене інвестування у видобуток вугілля на окремих шахтах (насамперед, тих, що добувають коксівне вугілля), але саме вони, фактично, поступово проводили значну кількість вугледобувних підприємств до банкрутства.

Все це спричинило: підвищення собівартості видобутку вугілля, невиплати зарплати шахтарям і збільшення обсягів державної підтримки на покриття збитків вугледобувних підприємств.

Практично всі стратегічні рішення, які приймаються державними органами управління, є незапрограмованими, тому точно розрахувати ефективність їх впровадження за відомими методами неможливо, хоча у деяких випадках робляться спроби. Обґрунтування таких рішень можливе лише з урахуванням законів природознавства та логіки.

Для прийняття рішень щодо розвитку вугільної галузі взагалі та її державного сектору зокрема пропонується використовувати методологію державного раціоналізму, яка має збірний характер. Раціоналізм розглядається як ознака розвинутості, цивілізованості, сучасності, як значуща риса індустріального устрою життя. Під раціональністю розуміють здатність людини додержуватися законів розуму, бути логічним і послідовним; здатність до методичного, процедурного і пізнавального ставлення до дійсності; максимізацію та оптимізацію результатів діяльності при обмежених ресурсах і засобах, структурованість і аналітичну прозорість дослідницького матеріалу, стандарти, принципи, норми та ідеали, які підтримує наукове співтовариство, якість поведінки, спрямованої на реалізацію власного інтересу, тощо.

Під державним раціоналізмом розуміється методологія прийняття управлінських рішень державними органами управління, яка спирається на пріоритетність загальнонаціональних інтересів, спрямована на економічний розвиток та виходить з обмеженості економічних ресурсів суспільства. Принцип державного раціоналізму в управлінні економікою: менші витрати - більші результати як у поточному періоді, так і у перспективі. Серед релевантних раціоналізму властивостей слід відзначити: послідовність, пов'язаність, гармонійність, простоту, структурованість та ін. Раціональність несе універсальні засади. Це одне із загальних переконань індустріального суспільства. Методологія державного раціоналізму в економіці перш за все має спиратися на такі основні принципи:

урахування законів природознавства та логіки;

доцільності державного регулювання економічних відносин, темпів зростання та структури економіки;

максимізації корисної інформації для обґрунтування рішень;

конституційності та законності; відповідності міжнародному праву; визнання життя та здоров'я людини як найвищої цінності;

національної безпеки (економічної, енергетичної тощо);

здорового глузду - тобто відповідності поглядам людей на себе та навколишню дійсність;

ефективності - економічної, соціальної, політичної (поточної та перспективної);

цілісності з навколишнім середовищем;

системності впливу державних рішень на національну економіку і суспільство;
прозорості для суспільства на всіх етапах підготовки та реалізації рішень.

Упродовж періоду реструктуризації вугільної галузі України державними актами - Указом Президента України від 07.02.1996 р. № 116/96 "Про структурну перебудову вугільної промисловості», Постановою Кабінету Міністрів України від 06.01.1999 р. № 26 «Про затвердження порядку визначення вугледобувних підприємств, яким надається державна підтримка, та механізм її надання», Постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1733 «Про затвердження Порядку визначення та надання державної підтримки вугледобувним підприємствам» усі вугледобувні підприємства поділялися на групи за рівнем рентабельності з метою визначення перспектив їх функціонування та доцільності фінансової підтримки з боку держави [3].

Протягом останніх 15 років засобами масової інформації у суспільстві формується думка про необхідність закриття шахт, діяльність яких є збитковою і потребує значних обсягів дотацій із боку держави. За роки незалежності згідно з розробленими програмами в Україні під час реструктуризації вугільної галузі було закрито більше 100 збиткових і нерентабельних шахт. Із тих 138 вугледобувних підприємств, що залишилися на даний час діючими у галузі і підпорядкованими Мінвуглепрому України, тільки 15 (11%) вважаються фінансово збалансованими, а інші - знову віднесено до тих, що потребують дотацій і не мають можливості функціонувати самостійно.

Вважається, що формування методології державного раціоналізму й упровадження її у практику управління дозволить формалізувати процес прийняття управлінських рішень, тобто створити можливості використання формальної логіки при обґрунтуванні управлінських рішень у першу чергу щодо збиткових галузей, наприклад вугільної.

Приймаючи рішення щодо закриття неперспективних вугледобувних підприємств, слід відзначити, що всі підприємства національної економіки незалежно від форм власності, маючи юридичну незалежність, пов'язані системними економічними відносинами з іншими підприємствами національної економіки. Так, наприклад, вугледобувні підприємства пов'язані з постачальниками матеріалів, які споживаються у процесі видобутку вугілля. Крім того, можна відзначити системні зв'язки з підприємствами, які виробляють гірничу техніку, здійснюють підготовку нових горизонтів, забезпечують підготовку кадрів тощо [4].

Усі підприємства, які функціонують у національній економіці, сплачують податки до державного і місцевого бюджетів, здійснюють платежі до цільових фондів. І якщо в цій системі зупинити роботу якогось конкретного вугледобувного підприємства, то виникне зниження обсягів виробництва на багатьох підприємствах національної економіки, а отже, і зменшення всіх видів платежів до бюджетів та цільові фонди. Тому найчастіше при закритті вугледобувного підприємства з метою зниження державних дотацій національна економіка зазнає набагато більших втрат, які не враховуються існуючими методами аналізу й оцінки. Проведеними дослідженнями було доведено, що закриття багатьох збиткових шахт призводить до більших втрат в економіці, ніж сумарні дотації держави на підтримку їх діяльності.

Висновки та пропозиції. Вугільна промисловість України є хронічно збитковою і відноситься до галузей, які одержують від держави постійну фінансову підтримку. Визнання вугілля вітчизняним стратегічним енергетичним ресурсом породжує ризик спроб перекласти проблеми розвитку галузі на плечі всього суспільства. В зв'язку з цим необхідно перебороти стереотип стосовно виключної ролі системи державної підтримки вугільної галузі. Досі вугільна промисловість майже не використовує урівноваження цін та зростання продуктивності праці, які є наслідком ринкових перетворень і зменшують потребу в субсидіях.

Необхідно перебудувати самі принципи системи надання державної допомоги на капітальні вкладення:

перейти від тотального розподілу інвестицій до принципу фінансування цільових державних інвестиційних програм в галузі;

максимально скоротити безоплатне надання державних коштів на капітальні вкладення. Капітальні вкладення на нове будівництво мають надаватися вугільним компаніям тільки на поворотній основі. Нове будівництво в основному має здійснюватися за недержавні кошти;
інвестиції треба надавати виключно в порядку конкурсу інвестиційних проектів.

основними одержувачами державної допомоги мають стати шахти, які функціонують в задовільних економічних умовах (економічно успішні або близькі до цього) і здатні впроваджувати технічні інвестиції, необхідні для підтримки їх конкурентоспроможності.

Одержувачем допомоги може стати підприємство, яке є конкурентоспроможним щодо цін на вугілля аналогічної якості третіх країн;

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

допомогу на інвестиційну підтримку слід використовувати строго на визначені цілі, а не, наприклад, на погашення заборгованостей перед бюджетом і позабюджетними фондами.

Реформування самої системи державної підтримки також дасть змогу знизити дотації. Державну підтримку потрібно надавати протягом певного періоду часу та встановити граничні обсяги фінансування.

Існує нагальна потреба у встановленні ясності та “правил гри” в системі виділення та використання фінансових ресурсів з державного бюджету:

Загальні вимоги до загальної організації системи державної підтримки: поступово знижувати рівень, що вже склався в країні на сьогодні; обмежити допомогу шахтною діяльністю та переважно спрямовувати її на економічно успішні шахти; посилити прозорість і контроль; включаючи недискримінаційний порядок одержання допомоги.

Вимоги до системи надання дотацій на виробництво: обмежити надання дотацій тільки шахтами, які підлягають закриттю; ввести нормативне визначення меж розміру дотацій.

Вимоги до системи надання державних коштів на інвестиції: перейти до фінансування в межах державних інвестиційних програм; інвестиції здійснювати тільки на поворотній основі; на безоплатній основі можуть надаватися інвестиції тільки відповідно до чітко визначених правил за виключними напрямками; інвестиційні кошти можуть надаватися лише в порядку конкурсу на основі інвестиційних проектів; уряду доцільно почати використовувати форму пайової участі держави у фінансуванні інвестиційних проектів та провести попередню реструктуризацію заборгованостей.

Вимоги до системи фінансування витрат на реструктуризацію (закриття шахт): обмежити фінансування витратами, що безпосередньо викликані процесом закриття шахт; довготривалі екологічні витрати повинні фінансуватися в межах регіональних екологічних програм, соціальні витрати – в межах трансфертів із державного бюджету в регіональний; провести перегляд витрат планів ліквідації шахт; фінансування закриття шахт, які перейшли в недержавну власність, доцільно здійснювати на пайових началах державою і інвестором.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Інформаційно-аналітичний звіт про розвиток вугільної промисловості України / [Міністерство вугільної промисловості](http://www.mvp.gov.ua/mvp/control/uk/publish/category?cat_id=52294) // Статистичні, аналітичні матеріали [Електронний ресурс]. – 2011.- Режим доступу: http://www.mvp.gov.ua/mvp/control/uk/publish/category?cat_id=52294
2. Білик М.Д. Нові підходи до оцінки ефективності діяльності підприємств державного сектора економіки України / . Білик М.Д. // Формування ринкових відносин в Україні. - 2006. - № 7-8. - С. 3-8.
3. Іващенко А.В. Роль і функції держави у формуванні ринкової економіки / Іващенко А.В. // Проблеми науки. - 2008. - № 6. - С. 41-46.
4. Основні проблеми розвитку вугільної галузі і регіону Донбасу / Звіт. - Цент економічного розвитку. - Київ. – 2002.- 134 с.

РЕЗЮМЕ

Розглянуто стан вугільної галузі в сучасний період. Досліджено питання державного раціоналізму в управлінні вугільною галуззю як чинник підвищення її конкурентоспроможності.

Ключові слова: вугільна галузь, конкурентоспроможність, товарна вугільна продукція, державний раціоналізм.

РЕЗЮМЕ

Рассмотрено состояние угольной отрасли в современный период. Исследован вопрос государственного рационализма в управлении угольной отраслью как фактор повышения её конкурентоспособности.

Ключевые слова: угольная отрасль, конкурентоспособность, товарная угольная продукция, государственный рационализм.

SUMMARY

The condition of coal branch during the modern period is reviewed. The question of the state rationalism in management of coal branch as the factor of increase of its competitiveness is investigated.

Keywords: coal branch, competitiveness, commodity coal production, state rationalism.